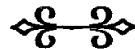

ולכן יש לו תוחלת מחילה ע"י תשובה. ועי' מ"מ סוף הל' שבת דכ': ושעם השבת לפי שהיא מורה על החדוש וכופר בחדוש כופר בכל התורה כולה ולפיכך צריך להאמין ולקבוע בנפשו אמונת החדוש ולשמור השבת שהוא אות נאמן עליו. וע"ז כל ענינה סתירה ליחוד ד' ולהאמונה בו. ומילה היא מורה על הברית בין הקב"ה לישראל ועל החותם של עבדי ד' אשר לא שייכא ללא אמונה, דאי אינו מאמין מה שייך כלל לברית עם א' שאינו מאמין בו. וציצית פסח וסוכה ענינם זכר לצי"מ ושורש האמונה הוא לזכרו נפלאותיו הרבים [ולגבי פסח סלק"ד רכל גר יהיה צריך להביא ק"פ כשמתגייר ועי' משך חכמה פר' בהעלותך – וסוכה ענינה לחסות תחת השגחת ד' יתברך והיא שורש האמונה ועי' בס' זמן שמחתנו סי' כ"ב בזה] וכן לגבי לולב שמנענעים לכל ד' רוחות השמים להורות השגחתו יתברך עלינו, וגבי ישיבת א"י אי' שילחי כתובות דכל הדר בא"י דומה כאילו יש לו אלוך והיא ארץ אשר עיני ד' אלוקך בה אשר כל ענינה זהו השגח"פ, ועי' הפלאה שם [ועי' בס' שפתי חיים אמונה והשגחה בזה]. ואשר ע"כ ישיבת א"י שקולה היא כנגד כל המצוות דזהו הארץ אשר יש להנהיגה של ההשגחה, ויעוי' עוד בס' חרדים מש"כ בענין גדולת ישיבת א"י. ואסיים מילי בכאן, ויה"ר שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונך.

ביקרא דאורייתא, והוקרה על פעולותיכם הנשגבות להרבעת תורה.

אהרן גאנו

בני ברק

בענין אי נתקבלה תפילתו של דוד המלך

לכבוד מערכת הקובץ הנכבד "הבאר".

אחרי דרך מבוא הברכה, באתי בזה על דבר המכתב שנדפס בקובצכם (גליון כ') בדברי הנפש החיים בענין אם נתקבלה תפילת דוד המלך שזיהו חשוב אמירת תהילים כעסק בנגעים ואהלות, והנני בזה בבירורא דהאי מילתא.

והנה המכתב הנ"ל הובא להוכיח מהא דאיתא בערכין דף ט"ו: סיפר לשה"ר אין לו תקנה שכבר כרתו דוד ברוה"ק שנא' יכרת ה' כל שפתי חלקות ומנ"ל שנתקבלה התפלה, אלא בע"כ דכיון שדוד ביקש על כך ודאי נתקבלה תפילתו, והובא שם לדחות דהתם אי"ז בקשה שבקש דוד אלא הוא אמירה דרך נבואה שכ"ה המציאות, וכמו יושב בשמים ישחק וגו' וכיו"ב, והכותב הנ"ל דחה פרוש זה מפני שלשון הנגמ' הוא = שכבר כרתו דוד ולא שכרתו הקב"ה ע"כ.

וזו אינה טענה כלל, דכן מצינו בלשון חכמינו ז"ל במקומות רבים, דאף דהוא נבואה מ"מ נקטוהו ע"ש אותו שנתנבא ע"ז, ובחגיגה י"ד נאמר: כי אתא כ"ד אמר שמונה עשרה קללות קלל ישעיהו את ישראל ולא נתקדשה דעתו עד שא"ל המקרא הזה ידהבו הנער בזקן והנקלה בנכבד עי"ש. וכי נאמר תגם שם הם קללות שקלל ישעיהו מעצמו ח"ו ולא נאמר לו בנבואה, והרי פשוט הוא דבנבואה נאמר לו כן, ומקרא מפורש הוא שם בריש הענין (כפ"כ) הדבר אשר חזה ישעיהו בן אמוץ וגו', הרי דבנבואה נאמר לו כן, וא"כ חזיון דאף על דברי נבואה נקטו חכמינו ז"ל לשון זה כאילו הם דברי הנביא שאמר מעצמו, ורבות כהנה בדברי חז"ל, וה"נ יתפרש גבי דוד המלך שא"ז בקשה אלא אמירה שאמר ברוה"ק. ואדרבה, אם נאמר דהוי בקשה מהו "ברוה"ק" ובע"כ דאי"ז בקשה אלא אמירה, וכ"ז פשוט הוא.

(ב) ומה שהביא שם לפרש דברי הגמ' ואידך רחמי הוא דקא בעי דאין הכונה שלא נתקבלה התפילה אלא רק שלא נמנה במנין אלו שלא שלטה בהם רימה מפני שזה בא ע"ד תפילה, ולא מנו שם אלא אלו שלא שלטה בהם רימה מחמת עצמם שזה דרגה גבוהה יותר ע"כ, ופירוש זה מלבד שהוא מוציא דברי הגמ' מידי פשוטן קשה לענ"ד לפרש כן ואינו במשמע כלל, דא"כ הו"ל למימר ואידך ההוא משום רחמי, ולשון הגמ' ואידך רחמי הוא דקבעי משמע להדיא דהיינו שלא נתקבלה תפילתו [גם קשה דא"כ מנ"ל לת"ק ששאר אלו שנמנו שם אברהם יצחק וכו' זכו לזה מחמת עצמם בלא שהתפללו על זה, ועוד דהרי מה שלא שלט רימה בבנימין הוא משום ברכתו של יעקב שברכו ידיד ה' ישכון לבטח עליו וכדילפי' שם בגמ', וא"כ גם הוא זכה לזה ע"י ברכה ולא מחמת עצמו ואמאי נמנה שם, ואולי ברכתו של יעקב היו נבואה ולא ברכה בעלמא וצ"ע] ועוד דהרי לשון הברייתא שם הוא ת"ר שבעה לא שלט בהן רימה ואלו הן וכו' ויש אומרים אף דוד, ומשמע דיש בזה מחלוקת, ולדבריו אין כאן שום מחלוקת אלא שת"ק לא הכניסו במנין עם השאר משום דאינו שוה להם, והי"א כן הכניסוהו במנינים ומה שייד בזה לשון וי"א אף דוד, ויגיד עליו רעו דאיתא שם בגמ' לעיל מינה שלושה לא שלט בהן יצה"ר ואלו הן וכו' וי"א אף דוד וכמו דהתם היו מחלוקת ה"נ הכא, ובע"כ צריך לומר כדברי הנפה"ח דלת"ק לא נתקבלה תפילת דוד, וכפשטות דברי הגמ'.

ומה שהוכיח כן מדברי המדרש דאמר דוד יודע אני שאין הרימה שולטת בי דמוכח שנתקבלה תפילתו אינה ראייה כלל דהא גם בגמ' נאמר בזה פלגתא דתנאי וא"כ המדרש ס"ל כהך תנא, ואין בזה ראייה לשיטת ת"ק שם.

(ג) ע"ד הנה הארכנו בדברים פשוטים ולא הצרכנו לכל זה אלא מפני שבסוף דבריו הביא דברי הר"י בר יקר וראב"י בעל האשכול שכתבו להדיא דנתקבלה תפילתו זו שיטלו שכר על אמירת תהילים כנגעים ואהלות והקשה מזה על דברי הנפה"ח.

אכן המעיין היטב יראה שפרוש הנפה"ח בבקשת דוד המלך ופרוש הר"י בר יקר וראב"י בעל האשכול בבקשת דוד הם ב' פירושים חלוקים (וכבר כתב כן בפירוש ובחרת בחיים על ספר נפה"ח) וממילא א"א כלל להוכיח מזה על זה ועדיין דברי הנפה"ח במקומם עומדים, וכמו שיתבאר.

דהנה בעיקר הגדון אם נתקבלה בקשת דוד שיהיה אמירת תהלים כעסק כנגעים ואהלות צ"ע לכאורה, דתיפוק ליה משום דתהלים עצמו היו תורה ממש, והעוסק בו הרי עוסק בתורה ממש וא"כ ודאי דהוי כעסק כנגעים ואהלות, אלא כע"כ דהגדון הוא כגונא דאין באמירת תהלים משום קיום מצות ת"ת כגון האומר תהלים דרך שיר ושבח דאין זה קיום מצות ת"ת או אופנים אחרים שאין בו קיום עסק התורה ממש, (או די"ל דאף אם הוי עסק התורה מ"מ אינו חשוב כמו נגעים ואהלות דאית בהו יותר קיום מצות ת"ת) וע"ז ביקש דוד דאף דל"ה עסק התורה ממש מ"מ יחשב כעוסק בתורה ויטול שכר כעוסק כנגעים ואהלות. דגם כגונא שאין בו קיום עסק התורה מ"מ יחשב כמו עסק התורה, וכן פירש הנפה"ח בזה, וע"ז כתב דלא מצינו דנתקבלה תפילתו ושמא לא נתקבלה.

וב"ז הוא לפי פרוש הנפה"ח בתפילת דוד, אך בדעת הריב"ר וראב"י בעל האשכול נראה שפירשו באופן אחר דהנה ז"ל הריב"ר שם ואף כל המזמורים חשובים כדברי תורה כדאמר' במדרש תהלים אל יאמר אדם שאין המזמורים תורה וכן במקום אחר וקורין בהם בתלים (תהלים) והגין וגושלין שכר עליהם כנגעים ואהלות עכ"ל.

ומדבריו נראה שפירש דבקשת דוד היתה ע"ז גופא שיהיה ספר תהלים כתורה, דהיינו שספר תהילים עצמו יצטרף להעשות חלק מן התורה ויהיה דינו כשאר דברי תורה וכמו יתר כתבי הקודש, ואחר דספר תהלים הוי תורה הרי דממילא הוא שהעוסק בספר תהלים ה"ה כעוסק ביתר חלקי התורה כיון דתהילים

עצמו הוא ג"כ תורה וזהו דביקש דוד שיהיה ספר תהלים כתורה, ובקשה זו נתקבלה ונעשה ספר תהלים לחלק מהתורה, ומקיימים בלימודו מצות ת"ת. ואם לא היה דינו בכתבי הקודש וכדברי תורה, לא היו מקיימים בלימוד תהלים מצות תלמוד תורה ולא היו נוטלים על זה שכר כעוסק בתורה, ועתה שדינו בכתבי הקודש וכדברי תורה ממילא מקיימים בלימודו מצות ת"ת והיו כעסק התורה ממש [ואי"ז משום מעלה מסוימת באמירת תהלים שתהיה כעסק התורה, אלא הוא משום דתהלים הוי תורה ממש, וכן הדין בהגה בשאר ספרי הנביאין וכתובים].

וב"ה לשונו של הילקוט שהובא שם שיעשו ויחקקו לדורות ואל יהיו קורים בהם כספרי מירם אלא יהיו קורין בהם והגין בהם ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות עכ"ל המדרש, וספרי מירם היינו ספרים חיצוניים וכדאי' בפ"ד דמס' ידים ואינם מטמאים את הידים, וא"כ מבואר דבקשת דוד היתה על זה שלא יהיה ספר תהלים כספרים בעמלא וכספרי מירם, אלא יהיה מכלל כתבי הקודש ויצטרף להעשות חלק מן התורה.

וכן מתבאר פירוש זה מדברי המדרש הראשון שהביא שם הריב"ר והוא במדרש תהלים מזמור ע"ח וז"ל תורה שנתן להם הקב"ה סם של חיים הוא לישראל וכו"א לא תשכח מפי זרעו שלא יאמר אדם שאין המזמורות תורה אלא תורה הם ואף הנביאים תורה וכן אסף אומר הואיל והמזמורות תורה האזינה עמי תורתי עכ"ל המדרש, הרי מפורש בדברי המדרש (שהוא המדרש אותו הביא הריב"ר כסיוע לדבריו) דלא מיירי אלא דדינו של ספר תהלים כדין תורה וכשאר חלקי התורה.

וכן מבואר מדברי הראב"י בעל האשכול שם שכתב דהכתובים הם תורה לענין ברכת התורה, וע"ז הביא הבקשה של יהיו לרצון אמרי פי, הרי פירש דהבקשה היא שלספר תהלים יהיה דין תורה, והוסיף שם דכל הכתובים בכלל דין זה ולענין ברכת התורה, והוכיח כן מהא דכתבי הקודש מטמאין את הידים, הרי להדיא דזהו כל הגדון אם הם דברי תורה או לאו.

וכיון שכן, הרי דאח"ג דעוסק בספר תהלים הוי כעוסק בתורה ממש כיון שאף תהלים הוי תורה ממש, אבל מי שאומר תהלים דרך שיר ושבת יהיה דינו כדן מי שעוסק בנגעים ואהלות דרך שיר ושבת, אלא דיש להסתפק אם באמירת תהלים דרך שיר ושבת מקיימים מצות ת"ת או רק בדרך לימוד, וספק זה הוא גם לגבי שאר כתבי הקודש, וזה ספק בהלכות תלמוד תורה. ויתכן דתלוי בפלותת הפוסקים לענין ברכת התורה בקר"ש ואכ"מ, ועכ"פ זה שנוטלים על תהלים שכר כנגעים ואהלות אי"ז מעלה מיוחדת של ספר תהלים אלא כ"ה גם בשאר כ"ד כתבי הקודש ומשום דהם דברי תורה ממש והעוסק בהם כדרך מצות ת"ת הרי הוא ממש עוסק בתורה, וכ"ז הוא לפי פירוש הריב"ר והראב"י בעל האשכול, אבל הנפה"ח פירש דבקשת דוד היתה דאמירת תהלים מצד עצמו תחשב כעסק התורה, ולא משום דגם תהלים הוי תורה אלא דגם בלא זה תחשב אמירת תהלים כעסק התורה וממילא דיהיה כן גם באומר תהלים בדרך שיר ושבת, דאף אם אינו מקיים בזה מצות ת"ת מ"מ יהיה חשיב כעוסק בנגעים ואהלות, (כן מבואר מתו"ד הנפה"ח דלאו משום מצות ת"ת קאתי עלה עי"ש)

ומעתה לפי פירוש הריב"ר והראב"י בבקשת דוד הרי אין ספק דנתקבלה תפילתו ושנעשה ספר תהלים לחלק מהתורה שהרי ספר תהלים הוא בכלל כתבי הקודש כמבואר בב"ב דף י"ד ומצילים אותם מפני הדליקה וכדוהוכיח ראב"י בעל האשכול שם. וכתבי הקודש הן הן גופי תורה, וא"כ ודאי דנתקבלה תפילת דוד. והריב"ר דנקט דנתקבלה תפילת דוד לאו מסברא קסבר לה, ומשום דכיון שביקש ודאי נתקבלה תפילתו, אלא דזה מוכח ומבואר במה שספר תהלים הוא בכלל כתבי הקודש, ואדרבה ממה שהוצרך ראב"י בעל האשכול להביא ראיות על כך חזינן דמצד הסברא אינו מוכרח שתתקבל תפילת דוד ודנקט הנפה"ח.

אבל לפירוש הנפה"ח דבקשת דוד היא שאמירת תהילים תחשב כעסק התורה, (דהיינו דגם באופן שאין באמירה קיום של מצות ת"ת מצד מה שספר תהילים בעצמו הוי תורה, מ"מ תחשב כעסק התורה) אין הכרח שנתקבלה תפילתו, אחר שלא מצינו כן בשום מקום בדברי חז"ל דאמירת תהילים דרך שיר ושבח תחשב כעסק התורה, ודברי הנפה"ח שרירין וקיימים, ואדרבה דברי הנפה"ח עוד מתחזקים לפי פירוש הריב"ר"י והראב"י הנ"ל שאף דוד לא ביקש על זה כלל, וא"כ ודאי שכן הוא שאין אמירת תהילים דרך שיר ושבח כעסק התורה שאף דוד לא ביקש על כך.

(ד) ודברי הלבוש שהביא שם במכתב הנ"ל דכתב דתהילים הוי תורה, הם גם לענין ברכת התורה, מה שאינו נוגע כלל לדברי הנפה"ח כדנתבאר, וכן ד' האור השנים שהביא שם הם לגבי קיום מצות ת"ת וכפירוש הריב"ר"י ואינו נוגע לנדון הנפה"ח, ומש"כ האשל אברהם דאפילו באמירת תהילים בלא הכנה יש לו שכר כנגעים ואהלות, הוא משום שכפי הנראה סובר דבתורה שבכתב מקיימים מצות ת"ת גם בלא הכנה, וכן יהיה הדין גם בשאר הנביאים וכתובים, (ואמירה דרך רינה ובקשה י"ל דגרע טפי מאמירה בעלמא בלא כונה ואכ"מ) וכן יתר דברי האחרונים שהובאו במכתב הנ"ל יל"פ כן ואין שום הכרח.

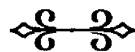
(ה) **המסקנה** העולה מכלל דברינו דמצינו בכמה דוכתי בחז"ל כמה שביקש דוד שלא נתקבלה תפילתו, וממילא גם הכא אין הכרח שנתקבלה תפילתו וכדכתב הנפה"ח, ודברי הריב"ר"י והראב"י בעל האשכול הם רק שתהילים הוי תורה ומקיימים בלימודו מצות ת"ת, ובזה יש להסתפק בהלכות ת"ת אם רק בדרך לימוד מקיים מצות ת"ת או גם בדרך שיר ושבח וזה תלוי במחלוקת הפוסקים לענין ברכת התורה ואכ"מ.

ואם – בהלכות ת"ת עסקי', הרי דשיעור וערך קיום העסק בתורה נמדד בעומק הד"ת, וכמו שכתב רש"י בסנהדרין דף ס"ז וחגיגה דף י"ד שמעלתם של נגעים ואהלות הוא משום שהם הלכות עמוקות, וא"כ ודאי שמצד מצות ת"ת גדולה מעלת העוסק בשאר הלכות ודיני התורה (או לימוד ספר תהילים בעיון) מהאומר תהילים בלא הכנה, שהעסק בעומק הד"ת הוי יותר קיום מצות ת"ת.

ואחתום בזה ברוב תודה וברכה

אברהם יצחק קליין

בני ברק

בענין הנ"ל

כבוד מערכת הבאר, הדולים ומשקים מבארה של תורה.

הנני לכתוב כמה שראיתי כגליונכם הנכבד לחודש טבת שנה זו, בענין אם נתקבלה תפלתו של דוד המלך ע"ה.

הנה הרה"ג יוסף ירוחם פישל הגר שליט"א הרחיב להביא לצטט ולדון בענין זה ולחוכיח שנתקבלה תפלתו של דוד המלך ע"ה. ובתוה"ד הביא לדברי הנפש החיים בשער ד' פרק כ' וברוח חיים אבות פרק ו' שכ' "גם מי יודע אם הסכים הקב"ה על ידו בזה, כי לא מצינו בדבריהם ז"ל מה תשובה השיבו הוא יתברך על שאלתו". והאריך בזה.

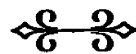
ועל כן תמהתי מאד על מה שסיים המאמר בזה הלשון: "ואך למותר לדון בדבר, הנתקבלה בקשת עצמו מלפניו יתברך". עד כאן לשונו של הכותב.

ומאד תמהתי - היתכן, שאנו קטני קטנים נבוא ונכריע בדבר עד כדי כך ש"אך למותר לדון בדבר", הלא ידוע שגדולי עולם דנו בדבר לכאן ולכאן וגם כי רבים מבעלי החסידות לא הסכימו לזה, אולם "וכי דעתו של הנפש החיים זיע"א" לכלום תחשב? עד כדי כך שיבוא אדם חשוב ככל שיהיה מדורנו דור שפל ויתבטא בצורה שכזו אשר אך למותר לדון בדבר.

במותני - מערכת נכבדה - כי שגגה יצאה מתחת קולמוסכם בהדפיסכם נוסח זה. ביקרא דאורייתא, והוקרה על פעולותיכם הנשגבות להרבצת תורה.

אהרן גאנו

בני ברק

בענין הנ"ל

כבוד המערכת הנכבדה

של הירחון התורני "הבאר", שלום.

אחרי מבוא דרך השלום וההודאה על קובץ הנפלא, אביא בזה כמה הערות כמה שנתעוררתי בקובץ שיו"ל במכת תשס"ג.

על הנושא: "האם נתקבלה תפילתו של דוד במלך", הנכתב ע"י: הר"ח ר' יוסף ירוחם פישל הגר הי"ו.

א) אביא תוכן דבריו, הסב"ק מסאווראן זי"ע הביא רא"י שתפילת דוד המלך שיחשב הקורא בתהלים כעוסק בנגעים ואהלות נתקבלה, מהא דא"י בגמ' (ערכין ט:): סיפור לשון הרע אין לו תקנה שכבר כרתו דוד ברוח הקודש דכתיב "יכרת ה' כל שפתי חלקות", והרי לא מציינו אלא שביקש, אלא ודאי כיון שביקש נתמלאה בקשתו.

ובספר "הר צבי" דחה ראיתו, דלכאורה ק' דכתיב יתמו חטאים ולא חוטאים (ברכות י). ואך התפלל דוד יכרת ה'!? אלא ע"כ דכך היא המידה וכבר כרתו הקב"ה והוא דרך נבואה ולא בקשה על העתיד. וכבוד הכותב הקשה על ה"הר צבי" מלשון הגמ', "שכבר כרתו דוד ברוח הקודש" ולא נאמר שכרתו הקב"ה, עכת"ד. ואין כאן שום קושיא ולשון הגמ' מתוק מדבש כה"הר צבי" דלמה קאמר "כבר כרתו דוד המלך ברוח הקודש" וכי בתפילה שיכרת ה', צריכים רוח"ק, ולפי ה"הר צבי" א"ש דדוד ידע ברוח"ק שכן המידה של הקב"ה ואפשר לקללו ביכרת ה' כל שפתי חלקות ולא ה' תפילה אלא ידע שקד היא המידה. (ואין בו משום יתמו חטאים).

ב) כמו"כ דחה הרא"י מתוס' (ביבמות עט.) למה לא חלק [דוד] כבוד לדכו [מפיבושת] לבקש עליו רחמים שלא יקלטנו הארון, וי"ל דשמא ביקש ולא נענה, ע"כ. הרי שביקש ולא נענה, ודחתו דבדאי לא כל תפילה של דוד נתקבלה אלא כוונת הק' בנגוע לתפילה הכתובה על ספר תפילותיו שנכתב לדורות ואין בכתובים תשובה על כך בודאי נתקבל ואדרבה מהא דיש מביאים מהגמ' יבמות הנ"ל רא"י לסתור מינה רא"י לדברי קדשו של הסב"ק שהרי כתבו התוס' "שמא ביקש ולא נענה" ואמנם כן כי לא ראינו שבאה בקשה זו בכתובים, ומינה דהיכא שנכתבה נתקבלה ונתקבלה, ע"כ תוכן דבריו. כנראה כוונת הכותב במה

שכתב שתפילת דוד כתובה היינו הילקוט שמעוני (תהילים א') עה"פ יהיו לרצון אמרי פי, שהביא הכותב שם. וק"ל הלא גם התפילה של ואף בשרי ישכון לבטח כתובה בתהלים ופירשו הגמ' דכוונת התפילה שלא ישלום בו רימה ואפ"ה איכא מ"ד דלא נתקבלה תפלתו (ב"ב יז.) הרי שאף תפילה הכתובה יכול שלא לתקבל. (והפי' שהביא לת' הגמ' ב"ב אינו לפי פשוטו).

ומ"מ לא קשה מידי דלא כל תפילה של דוד נתקבלה וכמ"ש הכותב, "וגם תפילה הכתובה בתורה אפשר שלא נתקבלה" אבל רק איפה שחז"ל גילו או מפורש בפסוק שלא נתקבלה אפשר לומר כן, אבל מן הסתמא מנלן לחדש כן מעצמנו, ותוס' ביכמות שכתב שלא נענה דוד היינו משום שמפורש שמת מפיכושת כדכתיב (שמואל ב כ"א) ויקח המלך וכו' ואת מפיכושת וגו', וע"כ לא נענה. (וא"כ לא משום שהבקשה נכתבה כמו שכתב כ"ת, אלא משום דשם נכתב שלא נתקבלה ומינה דאיפה שלא כתיב שלא נתקבלה, ע"כ נתקבלה).

ולפ"ז אפשר לתרץ נמי ראיית ה"נפש החיים" כי רק מה שנכתב בכתובים או מקובל מחז"ל שלא נתקבלה תפלתו (כגון שבת ל.) אבל בלא"ה אם חז"ל מפרשים שכך התפלל דוד הרי שבלי ספק רצו לומר שנתקבלה תפלתו וחשוב כנגעים ואהלות. אחרת, למאי נפק"מ מה התפלל, ועוד למה לא פירשו חז"ל שלא נתקבל. ועוד, דהו"ל לפרושי דהיכי דלא ניטעי, להחשיב תהלים כנגעים ואהלות.

(ובן אפשר לדייק דאין לומר מסתמא שלא נתקבלה תפלתו של דוד מלשון התוס', דתוס' הק' למה לא התפלל דוד על רבו מפיכושת. ותי' "שמא" התפלל ולא נענה, ולמה לא כתב סתמא שהתפלל, למה הוסיף "שמא", אלא לפי ששם ודאי לא נתקבלה תפלתו (אם התפלל) כדכתיב שמת מפיכושת, ולא רצה תוס' להגיד בפשיטות שהתפלל ולא נענה (ומשום קושייתו הי' מוכרח לומר שהתפלל) וא"כ תפילת דוד המלך שיחשב תהילים כנגעים מנין לנו להטיל ספיקות הלא גם תוס' שהי' מוכרח לזה כתב שמא).

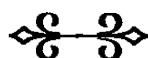
ג) מה שהביא מהמדרש "שומר טוב", "שכך אמר דוד יודע אני שאין הרימה שולטת בי", לא הבנתי ראייתו שגם בגמ' ב"ב יש כזה מ"ד "ויש חולקים". ולפי היש חולקים לא נתקבלה תפלתו.

ד) גדול כח הקבלה והמסורה כדאי' בגמ' שאמר חזקי' להנביא: כלה נבואתך וצא. כך מקובלני מבית אבי אבי וכו' הרי שאפ' עומד נביא ובפיו שליחות מהקב"ה עם כל זה אמר סיים נבואתך וצא, הרי גודל מעלת הקבלה שחזקה מהכל, כך אנו לא נמנע מלבקש רחמים ויחשב כנגעים ואהלות. ובפרט בזמנים כאלה, ובבא לציון גואל במהרה בימינו.

המסיים בברכה שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה.

ישראל גולדברג

בת ים

תגובת הכותב

כבוד המערכת הנכבדה
של הירחון התורני "הבאר".
שלוי וישע רב.

קיבלתי מכם מכתבי תגובה למאמרי בקובצכם הקודם בענין בקשת דוד מלך ישראל ע"ה שתיחשב אמירת מזמורי תהילותיו כעיסוק בנגעים ואהלות, לכן אצרף את תגובתי.

א. העיר אחד, על מה שכתבנו כי אך למותר לדון בדבר, הנתקבלה בקשת דוד המע"ה מלפניו יתברך שיהיו קורין בהן והגין בהן ונוטלין שכר עליהם בנגעים ואהלות?! דעת לנבון נקל כי לא באנו לומר אלא זאת, שלאחר הבאת שלשלת גדולה של ראשונים ואחרונים כאחד [כל המובאים בזה ולהלן אהובים ברורים וקדושים וז"ע] הנוקמים בפשיטות - מבלי "לדון" כלל בדבר - כי נתקבלה בקשת דוד המע"ה, לדעתם נראה כי אין מקום לדון בזה. ובוודאי שיש בבקשתו שהונצחה עלי גילי ספרי הקודש משום הוראה שכך היא והתקבלה לרצון לפניו ית', שאלמלא כן מדוע זאת להביאם בפנינו ויכולנו "לטעות" בזה. ואם הוכנו הדברים שלא כהלכה, מחול לו¹.

1. וכזאת באנו להוסיף כאן עוד כמה מ"מ בענין זה

(א) במאמרינו הקודם הבאנו את דברי רבנו יהודה ב"ר יקר רבו של הרמב"ן בפירושו לתפלות ע' עד, שכתב בזה הלשון: ואף כל המזמורים חשוכים כדברי תורה, כדאמרין במדרש תהלים מזמור עה אל יאמר אדם שאין המזמורים תורה, וכן במקום אחר [כנראה כוונתו בזה אדלהלן, דהיינו במקום אחר מובא כי "קורין בהן בתילים ונוטלין שכר עליה בנגעים ואהלות". והוא המובא מהילקוט ועוד], "וקורין בהן בתילים ונוטלין שכר עליהם בנגעים ואהלות", ע"כ. (אם שהעורך הוסיף תיבת 'והגין', נהג בהגינות שהעמיד הוספתו בסוגרים מרובעות, ואין זה מלשון ריבוי. וכן הוא במדרש שוחר טוב תהלים פרק א, שלא הוזכר בה תיבה זו. ולשון המדרש שבילקוט שמעוני פרקים א-טו בבקשת דוד המע"ה היא זו "שיהיו קורין בהן והגין בהן, ונוטלין שכר עליהם בנגעים ואהלות", כפל לשונם 'קורין והגין' מכוונים איפוא כלפי האמירה בשירות ותשבחות ותחנונים מחד ועל ההגין בהן כחלק מתורת 'כתובים' מאידך, וביקש שייחשבו המזמורים הן כתורה והן כתפלה, ולא עוד אלא שה'הגין' בהם ייחשבו כאילו הגין בעומק הלכות נגעים ואהלות ששכרם בהתאם לעמל, עוד זאת שה'קורין' בהן אף הם יזכו לשכרם משלם כאילו עסקו בעומק הלכות האמורים על שכרם שבצידם. אלא שלא נראה לדייק כולי האי, שכן כאמור יש במדרשים סגנונות שונים בזה, וראה בזה להלן בלשוננו גופיה. ועכ"פ דעת שפתי הריב"ר ברור מללו שנתקבלה התפלה על ה'קורין' בהן וה'הגין' בהן - שנוטלין שכר בנגעים ואהלות).

וכך פירש בעל תקלין חרות את בקשת דוד המע"ה המובאת בירושלמי שקלים ב ה: דרבי יוחנן הקפיד שלא חזרו בשמו על מימרא שאמר, ושואלת הגמרא, מאי כולי האי דבעי דיימרן שמעתא משמיה, ומתרתא, דאף דוד ביקש עליה רחמים, שנאמר "אגורה באהלך עולמים אחסה בסתר כנפך סלה", וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקים לעולמים, אלא כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבנו של עולם, אוכה שיהו דברי נאמרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, בבתי כנסיות יאמרו תהלותיו ותפלותיו, ובבתי מדרשות יאמרו דבר הלכה משמו, והיינו 'עולמים', דתפלה - חיי שעה ותורה - חיי עולם (שבת י א), והם נגד עולם הזה ועולם הבא, ע"כ.

שוב מצאנו שם ע' טו, שכתב בזה הלשון: הבוחר בשירי זמרה, על שם (תהלים קיט עב) טוב לי תורת פך מאלפי זהב וכסף, כדאמרין במדרש תהלים כל ההגה בהם כאילו עוסק בנגעים ואהלות.

[לדבריו נראה, כי ברכה זו החותמת את 'פסוקי דזמרה' מקבילה לברכה אחרונה על קריאת התורה. ואולי פירושן של דברים כך הם, ברוך אתה ה' וכו' אודן הנפלאות הבוחר בשירי זמרה, שמתוך כל הנפלאות המגוונים הם ה'אלפי

זהב וכסף - הוא ית"ש בוחר ב'שירי זמרה' הם ה'תורת פך'. ולפי שבוחר דוד המע"ה בתורת ה' על פני אלפי זהב וכסף, נענה ממרומים ובוחר לו י' את מזמורי תהלותיו. ונמצאת ברכה זו מוקמרת-מוקדשת לכורא עולם ב"ה על כי 'יבחר בדוד' (תהלים עח ע) ומילא בקשתו, בנוסף על מה שהוא ית"ש "בוחר בתורה ובמשה עבדו וכישראל עמו ובנביאי האמת וצדק".

ומביא ריב"ז ראייה שאמנם ה'הקבלה' בזה בין 'אמירת' שירות ותשבחות במזמורי התהלים לבין הלימוד בתורת ה' נכונה, שכן 'אמרינן במדרש תהלים כל ההוגה בהם כאילו עוסק בנגעים ואהלות'.

וביותר יומתק בפירוש מלכ"ם על זה הפסוק, וזה לשונו: טוב לי תורת פך - אני בוחר יותר שאשיג תורת פך שהם מעמי החוקים שלא יודעו רק מפך, כי מפיו דעת ותבונה, וזה טוב לי יותר מאלפי זהב וכסף (מצוות), ע"כ. והיינו שיימא דהעסק ב'נגעים ואהלות' דווקא בבחירה זו, שכן דוד העדיף את 'תורת פך' הם החוקים, ובראשם הלכות נגעים ואהלות, וביקש שמזמורי תהלותיו יהיו חשובים כמורהם, ונענה לו ית"ש ואמנם בחר בהם.

ואם שבמדרש שלפנינו לא מובא בלתי אם שדוד המע"ה ביקש על כך, נקט בפשיטות שכך הוא - על פי בקשתו. (ב) כך גם תשובת הראב"י אב"ד בעל האשכול שהבאנו, שכתב: בעשרת ימי תשובה כך מנהג לברך ברכת התורה, לעסוק, והערב, ואשר בחר, ולשנות הלכה אחת, ומשנת איזהו מקומן, או ממשניות אחרות, ואחר כך תהלה לדוד, כי הכתובים הן תורה, והן בכלל שאמרו (ברכות יא ב) למקרא צריך לברך. והראיה של 'יהיו לרצון אמרי פי' היתה שגורה בפי - כי לאחר שסידר דוד שבחה של תורה באותו מזמור השמים מספרים, תורת ה' תמימה, עדות ה', פקודי ה', מצות ה', יראת ה', משפטי ה', שהן ששה כנגד ששה סדרי משנה, וחמש תיבות בכל אחד כנגד חמשה חומשי תורה, ביקש רחמים בסוף המזמור, ואמר 'יהיו לרצון', כלומר שיקבלו עליהם שכר כנגעים ואהלות.

[נקט איפוא את בקשת דוד המע"ה שיקבלו שכר על אמרי פיו כנגעים ואהלות לראיה כי פרקי תהלים הן תורה, ונראה פשוט כי ב'אמירת' 'תהלה לדוד' והמשך 'פסוקי דמרה' איירי, שאינם באים בתור 'לימוד התורה' כי אם בתור 'אמירת שירות ותשבחות', ועלה קאמר דצריך לברך על כי האמירה - תורה היא].

(והוסיף שם בתשובה: ולא תהלים בלבד אלא כל הכתובים כולן הן בכלל מה שאמרו למקרא צריך לברך. ואתה הוספת ראייה מאגדת מזמור ע"ח, וכל שכן שהוספת. ודבר מסור בדינו שכל כ"ד ספרים ברוח הקודש נאמרו ומממאן את הידים, ותורה הן וצריכין ברכה, ע"כ.

מבנה וסגנון התשובה טעונה ביאור לכאורה, שמתחיל בכך ש'תהלה לדוד' כחלק מה'כתובים' צריך ברכה, ומביא ראייה בייחוד על 'תהלה לדוד', ושוב חוזר ומאזכר ש'לא תהלים בלבד אלא כל הכתובים כולן הן בכלל מה שאמרו למקרא צריך לברך'. שאם כדבריו 'דבר מסור בדינו שכל כ"ד ספרים תורה הן וצריכין ברכה' מה לו בראיה שהביא שנוגעת רק לספר תהלים, ומנין ש'לא תהלים בלבד אלא כל הכתובים כולן הן בכלל'.

נראה, שראייתו אמנם אינה על ספר תהלים עצמו שהוא 'תורה', אלא שבאה להוכיח שה'כתובים' כולן 'תורה' הן, שאילולא כן מדוע זה מבקש דוד המע"ה על תהלותיו שיהיו כנגעים ואהלות, בעוד שעליו לבקש תחילה שיהיו נחשבים כ'תורה', ורק לאחר מכן יבקש לסווגם כ'נגעים ואהלות' העדיפים במעלתם על פני יתר חלקי התורה, מכך, שעל כך שיהיו חלק מחלקי התורה לא היה צריך לבקש כלל, שבוודאי 'הכתובים הן תורה', אלא זאת הוסיף לבקש על תהלותיו בייחוד 'שיקבלו עליהם שכר כנגעים ואהלות'. ומה שהיה צריך כלל להביא ראייה זו לדבר, אולי משום שמסמך את 'תהלה לדוד' ל'משניות' האמורות מקודם, לומר לך שלא די ש'תהלה לדוד' והמשכן היו 'תורה' אלא שדייקא סמוכים הדוקים ל'משניות' שבתורה. והראיה שהביא השואל מאגדת מזמור ע"ח [נראה כוונתו למוכח במדרש תהלים מזמור עח: משכיל לאספ האזינה עמי תורת. שלא יאמר אדם שאין המזמורות תורה, אלא תורה הם ואף הנביאים תורה. וכן אסף אמר, הואיל והמזמורות תורה, האזינה עמי תורת], היא על עצם התייחסות המזמורות כחלק מחלקי התורה, [ועל כך לא באה כל בקשה מדוד המע"ה, אלא שאסף אומר זאת בדרך דמילא "הואיל והמזמורות תורה - האזינה עמי תורת"].

אולם עדיין מעלת ספר תהלים בצידו עומד, ובעוד שבתחילה מדבר אודות 'לשנות הלכה ומשניות' הרי שלדעתו

'תהלה לדוד' ה'נאמרת' בסדר התפלה כשיר ושבת מחייבת אף היא ברכה, שכן עליהם דייקא ביקש דוד המע"ה יהיו לרצון אמרי פי, 'כלומר שיקבלו עליהם שכר בנגעים ואהלות'.

ג) וזק"ק בשל"ה מסכת יומא, עמוד התשובה, אות כח (בהוצאת יד רמה) כתב: מנהג בהרבה גלילות בישראל לומר כל ספר תהלים בליל יום כפורים, והוא מנהג ותיקין, כי אין לנו דבר גדול יותר מספר תהלים שכלול מן הכל, מרבים שבחים להשי"ת, ורבים מזמורים הם של התעוררות תשובה, ורבים מזמורים הם של בקשת מחילה וסליחה, והכל מיד ה' השביל חיבר דוד המלך ע"ה ברוח הקודש. והאומר תהלים הוא כמתפלל, והוא גם כן כעוסק בתורה, כי כבר ביקש דוד המלך ע"ה שיהיו מקבלים שכר הקורים בתהלים כעוסקים בעומק התורה נגעים ואהלות.

ובמסכת תמיד (פרק גר מצוה, צג) כתב: ומי שנפשו חשקה לדבקה בו יתברך בשבחיו, אז ידבק עצמו בספר תהלים, וכבר אמרו רז"ל (ירושלמי שקלים ב ה) שהתפלל דוד המלך ע"ה שיאמרו זמירותיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. [ובהגהות למסכת חולין (אות רה) כתב: כשיאמר כל הברכות של שחרית זאת אחר זאת מיד אחר הנמילה קודם אמירת תהלים כאשר הם כתובים בסידורים שלנו עד פרשת התמיד, ובתוכם גם כן ברכת התורה, הנה טוב מאוד כדי לפטור גם פסוקי תהלים שהם גופי התורה. ואפילו מי שסובר פסוקים שאינו אומר דרך לימוד אלא דרך בקשה ורציו אין צריך לברך עליהם, מודה דאין נכון לומר כמה מזמורים בלא ברכת התורה ע"כ. ועי' בזה בבית יוסף אורח חיים סי' מו בסופו, עמק ברכה ע' קסד]

ד) וביסוד יוסף (רבו של בעל קב הישר) פרק גט כתב: דוד המע"ה התפלל (תהלים סא ה) אגורה באהלך עולמים. ואמרו חכמינו ז"ל שכוונתו היתה, יהא רעוא רבנא דעלמא, שיהיו מזכירין שמי תדיר בבתי כנסיות וכו', ועל ידי שמזכירין שמי בבתי כנסיות הרי זה כאילו אני חי, והמזכירין שמי יקבלו שכר כאילו עסקו בנגעים ואהלות. ועל כן אל ידי קל בעינך לומר שיעור קבוע תהלים בכל יום. [נראה שכוונתו לדברי הירושלמי, וזה לשונו בשקלים ב ה: אגורה באהלך עולמים אחסה בסתר כנפך סלה. וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקים לעולמים. אלא כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, אזכה שיהו דברי נאמרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובברכות ב א (ובמועד קטן ג ז) כך הוא הלשון משמיה דרבי פינחס ורבי ירמיה בשם רבי יוחנן: וכי עלת על לב דוד שהוא חי לעולם. אלא אמר דוד, אזכה שיהו דברי נאמרין על שמי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. וכמו כן הובא במדרשים].

ה) ובגהות יעקב לבעל החוות דעת ע' קפג, מובאת צוואתו לבניו, ושם באות ד כתב בזה הלשון: תלמדו כמה פעמים תהלים עם פירוש המילות ושידיה שגור בפיכם עם פירוש, בכדי שתבינו היטב בשעה שתאמרו לבקשה. ותזהרו לומר חמשה קפיטל בכל יום לא פחות, כי בזה מלחכי הלב לעבודתו ית"ש, וכבר ביקש דוד המע"ה שיהיה נחשבת כעוסק בנגעים ואהלות, וכזה אין חשש שלא לשמה.

(ואין לומר כי דייקא על 'לימוד התהלים' הוא שהמליך, ולא על אמירת בקשות גרידא, שכן דעת שפתיו ברור מללו 'שתבינו היטב בשעה שתאמרו לבקשה', [ולא עוד אלא שה'תלמדו כמה פעמים תהלים עם פירוש המילות, פירוש"י הוא 'בכדי שתבינו היטב בשעה שתאמרו לבקשה'], ועלה דייקא כתב כי 'נחשבת כעוסק בנגעים ואהלות'.

ומה שכתב כי 'בזה אין חשש שלא לשמה', עי' בבא מציעא דף לג ובריטב"א שם דוד"ק. וכמה שהבאנו בתורת היהודי הקדוש לזק"ק מפרשיסחא שער העבודה ערך תפלה אות סב, ועיין עוד שם ערך תורה אות כז.

ו) וראה באגרא דכלה (פרשת שמות ד"ה ואלה שמות, השני, דף קעח ב): והבטיח השי" לדוד שיהיה ספרו תהלים חשוב כעוסקים בנגעים ואהלות.

ז) ובהסכמת רבי יצחק זעליג מקוצק לתהלים עם פירוש הזוהר (שנת תרס"ה) כתב: בעת שיצא הס' 'דגלי הודיה והמצוה' על תהלים, רבים התפלאו מה שייכות לתהלים - דינים ומצוות; ואנכי לעצמי אמרתי שטוב עשה, אחרי שדוד המע"ה ביקש שתפלותיו יהיו כעוסק בנגעים ואהלות, וכדאי כלול בו התורה כולה, אם כן גם תר"ג מצוות באמת שייכים לאמירת תהלים, ע"כ.

ח) בהסכמת רבי חיים סלוביניצ'ק מבריסק לתהלים עם פירוש הזוהר (שנת תרס"ה) כתב: כבוד הרב וכו' נתן אל לבו לאסוף את מאמרי הזוה"ק שעל פסוקי תהלים ולהדפיסם סביבות התהלים, והן גדול התועלת מוכן זכות הרבים

ב. יש שתמה אודות פירושו של סב"ק בהא דאמרינן בגמרא (בבא בתרא י"ז א) "ואידך, ההוא רחמי הוא דקא בעי". כלומר, דתנא-קמא קא חשיב אלו שלא שלט בהן רמה ותולעה אף שלא ביקשו על כך, [שכן לא מצינו שביקשו על כך], אבל דוד ד"רחמי הוא דקא בעי", אף אמנם דלא נחשב באותה דרגה של השבעה הקודמים לו, אך וודאי שנתקבלה תפלתו במרומים, ע"כ. ונראה לו שאין כוונת סב"ק לפרש כזאת לפי פשוטו, אלא כהמלצה טובה על דוד המע"ה.

הנה מדברי התוספות (יומא כו א ד"ה יהודה) מוכח כפירוש דברי סב"ק, שכן השוואת הדברים בין הגמרא שם גבי יעקב אע"ה לגמרא דבבא בתרא האמורים גבי דוד המע"ה תואמים, כפי שהביא בהר צבי בפירושו של התורה (שהבאנו במכתבנו הקודם) כשביקש לעורר על דברי סב"ק, [ואמנם מצינו תאימות בזה דייקא לענין 'תהלים', שאמרו חכמינו ז"ל (מדרש שוחר טוב תהלים קד) ד"יעקב כל כ' שנה שהיה בבית לבן לא שכב והיה אומר ט"ו 'שיר המעלות' שבספר תהלים, או כל ספר תהלים היה אומר"]. והואיל והכרחנו פירוש הדברים שם "ההוא בברכה הוא דכתיב" דהיינו, שאף כי ברכת יעקב אע"ה שנאמרה בתורה ברור שתתקיים, בכל זאת עדיף להביא מפסוק בתהלים שכתוב בו מפורש שנתקיים הדבר², כך לאידך גיסא "ההוא רחמי הוא דקא בעי" היינו נמי פירושו כן, שאמנם נתקבלה אלא שנתקבלה על ידי 'בקשה'.

ואמנם חזינו שם בגמרא דבבא בתרא, שאחד משבעה אלו דנקט תנא קמא הוא בנימין בן יעקב, וראיתו לכך מהא דכתיב (דברים לג יב) ולבנימין אמר דידך ה' ישכון לבטח עליו, והכי דריש ליה, ישכון לבטח בנימין על סמיכות ידידות השכינה (רש"י). ולכאורה מה בין זה של משה רבנו עליו שלט על בנימין לזה של דוד המע"ה, ששניהם ניתנים לפירוש על גבואה ועל תפלה, (שהרי כבר איירי משה רבנו בתר חיי דבנימין, ולדעתו בוודאי שלא שלטה בו רימה עד לאותה שעה, והתנבא או התפלל כי כך יהיה מעתה ועד עולם), ומאי טעמא קאמר תנא קמא על דוד דייקא ד'רחמי הוא קבעי', בעוד שעל בנימין מפורש לשון פסוק זה בין לרחמי ובין לגבואה, ועכ"פ ברור לו כי יש בזה משום הוראה על כך שלא שלטה בו רימה.

בלימוד תורה הק' ויראה, שבעת אמירת תהלים הלא ילמדו את המאמרים ויכוון לבם ליראה, ע"כ. [נראה כי את "לימוד תורה הק' ויראה" מחלק ל'אמירת תהלים' כמקביל ל'לימוד-התורה הק'" ול'ילמדו את המאמרים {של הוזהר הק'} ויכוון לבם ליראה" כמקביל ל'יראה'.

2. (וראה לזה מצאנו בווי העמודים (פרק כו), שכתב לבאר מדרש רבה פרשת בשלח (כג ב) או ישיר משה (שמות טו א), הדא הוא דכתיב (תהלים קו יב) ויאמינו בדברו ישירו תהלתו, אמר רבי אבהו, אף על פי שכתב כבר שהאמינו עד שהיו במצרים, שנאמר (שמות ד לא) ויאמן העם, חזרו ולא האמינו, שנאמר (תהלים קו ז) אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך. כיון שכאו על הים וראו גבורתו של הקב"ה היאך עושה משפט ברשעים, מיד ויאמינו בה'. ובזכות האמנה שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה, הדא הוא דכתיב או ישיר משה ובני ישראל, אין אז אלא לשון אמנה שנאמר וכו', הוי אומר ויאמינו בדברו ישירו תהלתו. במדרש הזה יש לדקדק, למה העמיד רבי אבהו דבריו על פסוקי תהלים ולא על דברי המקרא, הלא כתוב במקרא בפירוש וירא ישראל וגו' ויאמינו בה' וכו'. ולאחר שהארך בזה כתב: ובוה מתורץ גם הקושיא ראשונה על רבי אבהו למה העמיד דבריו על המקראות בתהלים ולא על המקרא שבתורה, כי בתורה לא מוכרח שלא האמינו באמצעות, דילמא האמונה שהאמינו במצרים היה עדיין תקוע בלבם, רק על השנות דבר פעמים שחזר ואמר ויאמינו בה' הוא מחמת הסברה שראו שלקח הקב"ה המתנה שנתן לדגים והיה להם להרהר אחריו ולא עשו כן רק האמינו בה', לכן הוכרח הפסוק להחזיר ולכתוב ויאמינו בה', מה שאין כן בתהלים מפורש בהדיא אבותינו לא השכילו, מוכח מזה שנתבטל האמונה מהם באמצעות רק בקריעת ים סוף חזרו והאמינו וכו').

אין זאת אלא משום דחילוק יש בין בקשת עצמו בדבר לבין בקשת אחר זולתו עליו, ובנתיבין - דהפסוק שגור כפי משה רבע"ה שפיר חשבו בין אלו שלא הווקעו לכך לתפלה, עם שזו 'תפלה' לא נאמרה אלא מפי זולתו, לא כן גבי דוד המע"ה - שמפיו בא הפסוק, לא קחשיב אותו בהדי הנ"י אבל ודאי שאף לדעתו זכה שתתקבל תפלת עצמו ולא שלמה בו רימה, כפי שהפסוקים התואמים יוכיחו זה על זה.

ומסמך שקדמה למימרא זו תנו רבנו, שלשה לא שלט בהן יצר הרע, אלו הן, אברהם יצחק ויעקב. ויש אומרים אף דוד, דכתיב (תהלים קט כב) ולבי חלל בקרבי. ואיך, צערא הוא דקא מדכר - ביקש מעיר אחד לומר דכשם שכזה יש פלוגתא כך גם במימרא דלהלן ד'לא שלטה בהן רימה'. וכל רואה יבחין כי שאני זו מזו, שבעוד וכוזו מדבר בלשון הווה במציאות עובדתית אין לתנא קמא דלא קחשיב אותו לומר אלא זאת שפירוש הכתוב שונה לדעתו, וכדפירש רש"י, 'על לבו ממש הוא מתרעם ואומר שמת בקרבו מרוב צרות'. והפלוגתא היא בפירוש הפסוק שלפי זה נמצא לדעת תנא קמא דאין פסוק המוכיח על כך שדוד לא שלט בו יצר הרע. מה שאין כן במימרא 'דלא שלטה בהן רימה', דקרא ד'אף בשרי ישכון לבטח' על העתיד נאמר, קאמר תנא דאין הכי נמי שתפלתו נתקבלה אלא שהואיל וב'תפלה' היא באה לא קחשיב אותו ב'ין הני.

ג. עוד העירו מהמובא ב"השלמות והוספות לספר סוכת שלום" ע' קכו, דמהא דלא אמרה הגמרא בלשון 'רוד ברחמי הוא דקא עביד' אלא בלשון 'ההוא' רחמי הוא דקא בעי, משמע דאקרא קאי, ו'רחמי' הוא דקא בעי' משמע שלא פעל יותר מזה.

ונראה, דאם ב' אין סב"ק זקוק לנו ולדכוותינו, מה גם שאף לדברי המעיר לשון זה יכול להתפרש כך כמו כד, מכל מקום נסתייע ממקום אחר להוכיח שלשון זה דייקא מורה על התקבלות הבקשה.

שכך מצינו בגמרא (סנהדרין צג ב), "מכרי כל מילי דעזרא - נחמיה בן חכליה אמרינהו, ונחמיה בן חכליה מאי טעמא לא איקרי סיפרא על שמיה. אמר רבי ירמיה בר אבא, מפני שהחזיק טובה לעצמו, שנאמר (נחמיה ה יט) זכרה לי אלהי לטובה. דוד נמי מימר אמר (תהלים קו ד) זכרני ה' ברצון עמך פקדני בישועתך. דוד רחמי הוא דקבעי". מכאן, שלשון גמרא דידן בבבא בתרא שהוא מעין זה מתפרש נמי כהאי גוונא - כמי שבעקבות הבקשה בוודאי נתקבלה ונתקיימה.

ומאי נקמה גמרא בבבא בתרא לשון 'ההוא' והתם בסנהדרין לשון 'דוד', [ובעין יעקב הגירסא היא: ותנא קמא, רחמים הוא דקא בעי]. נראה דברוקא הוא. שכן כאשר באו לדבר בגמרא דסנהדרין בשבחו של דוד המע"ה (עי' בזה ביערות דבש חלק א דרוש טו ובחלק ב דרוש יב) - ייחסוהו על שמו, והיינו לומר דהואיל וביקש ברחמים נתקבלה תפלתו ונקרא ספרו על שמו. מה שאין כן בגמרא דבבא בתרא, שלא הוזכר שמו בפירוש למרות שנתקבלה תפלתו, שהרי היה צריך לתפלה לשם כך שלא כמנויים שם וזולתו. ולא אמרה גמרא בפירוש 'ההוא משום רחמי' וכדומה דהיינו כי זכה למה שזכה ד"קא בעקבות בקשתו, ואיהו 'דעבד' להאי, אלא לישנא מעליא גביה נקמה גמרא 'דביקש ברחמים', וכווראי נתקבלה תפלתו, כדלעיל.

ד. יש שביקש להביא ראיה לדברי ההר צבי שהבאנו במכתבנו הקודם (והוא באורה חיים חלק א סימן ק"ז ע' קז), ממה שכתבה הגמרא שכבר כרתו דוד 'ברוח הקודש' - היינו לומר שהיא דרך נבואה.

הנה יש להבין פשר לשון שכבר כרתו דוד "ברוח הקודש", דמה ביקש להוסיף בכך את שלא סגי ליה בלאו הכי. ואין לומר דשוב יש בכך משום חוראה על הנבואה למרחוק שנגלה אליו בזה, שכן גם לפירוש הרד"ק שם בתהלים ד'יכרת', דקאמר לפרש פשוטו של 'זה המזמור נאמר ברוח הקודש על העתיד', לאו היינו לומר הדבעת העתידות יש בזה, כי אם כפי שהוסיף 'על דוד שהיו מתגברים הרשעים על העניים',

היינו כי ה'עתידות' מתייחסות אך לעובדה כי יבוא יום ויקום דוד המחייב בקשה כי יכרתו אלה מהם המציקים, שהרי כתב במפורש ד"יכרת ה' וגו'" היינו נבואה 'או תפלה', וכן הוא באבן עזרא שם. [ויותר נראה דדברי הרד"ק המקדימים בתחילת הפרק, מתייחסים אך לנאמר בהמשך (פסוק ו) "משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה'", שכן כתב ש'רוח הקודש על העתיד - על דוד שיהיו מתגברים העשירים על העניים, ודו"ק. ואמנם על פסוק זה כתב הוא וכמו כן האבן עזרא שהוא 'דרך נבואה', בניגוד למה שכתבו אודות הבקשה ד'יכרת' שהוא דרך נבואה או בקשה]. על כל פנים לדבריהם - 'רוח הקודש' לאו דווקא רוח נבואית היא. [כך גם לא עלתה בן כלל על דעתו של בעל הר צבי לצרף ענין 'רוח הקודש' האמור בזה להא דביקש לומר דלא בבקשה איירי דוד המע"ה 'כי אם' בנבואה על העתיד]. מה גם אם 'נבואה עתידית' היא זו [-'רוח הקודש' האמורה, או לדעת בעל הר צבי ש'רוח דברי דוד המע"ה נבואיים המה], עלינו לדעת מה קיצבה קצב לה, והלא קץ הוא לכל בשר עלי אדמות, ואין נמלט מיום המות שקצוב לו, מה לי סיפר לשון הרע מה לי חטא בדבר אחר, כך אפילו מי שנקי כל ימיו - מת בעמיו של נחש (כבא בתרא ז' א), ומה פשר "אין לו תקנה" דקאמר בזה שנראה שיש תקנה בדברים אחרים.

ביותר תמוה, דמה ל'רוח הקודש' עם זה ש'כרתו דוד', דהוי ליה למימר 'שכבר נכרתו ברוח הקודש'. על כרחך לומר דבכוחו של 'דוד' עסקין, [ולא דמי להא דאמרינן (תניגה יד א) כי אתא רב דימי אמר שמונה עשרה קללות קילל ישעיה את ישראל ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה וכו', והדומה לזה שב'נבואה' מפורשת הדברים אמורים, ובכל זאת ייחסוה לישעיה לומר שהוא זה שקיללם. שהרי בצירוף להאמור בזה 'שכבר כרתו דוד' הוסיפו לומר 'ברוח הקודש', ואם 'דוד' היינו גוף נבואי מהקב"ה וקללת ה' מדברת מתוך גרונו (שאמנם כן הוא, אלא שלרוב פשיטותו) מה באה הוספה זו להורות].

והביאור אלא זאת, דאמנם דייקא בכוחו של 'דוד' עסקין וכל מה שעשה ושורר בזמירותיו ברוח הקודש המה, עד שמצינו בתקוני זוהר (יב ב) שתמהו על אומרו (תהלים פד ד) גם צפור מצאה בית ודרור קן לה, והא יגוקין ידעין דדרור קן לה, ואתי דוד למימר ברוח קודשא. ועי"ש. ואמנם כן גם נקמו גדולי המפרשים בהביאם פסוק מתהלים שכתבו שאמרם דוד 'ברוח קדשו' (ראה לדוגמא בעקדת יצחק שערים א, ה, ג, נג, ע).

וכך איתא בדברי רמב"ם (מורה נבוכים חלק ב פרק מה): המדרגה השניה היא - שימצא האדם כאילו ענין אחד חל עליו וכה אחר התחדש, וישימהו לדבר, וידבר בחכמות או בתשבחות או בדברי הזהרה מועילים, או בענינים הנהגיים או אלוהיים, וזה כולו בעת היקיצה והשתמש החושים על מנהגיהם - וזהו אשר יאמר עליו שהוא מדבר ב'רוח הקודש'. ובה המין מ'רוח הקודש' חיבר דוד תלים וחיבר שלמה משלי וקהלת ושיר השירים; וכן דניאל ואיוב ודברי הימים ושאר ה'כתובים' בזה המין מ'רוח הקודש' חוברו. ולזה יקראום 'כתובים' - רוצים לומר, שהם 'כתובים ברוח הקודש'. ובבאור אמרו (מגילה ז א) "מגילת אסתר ברוח הקודש נאמרה", ועל כיוצא ב'רוח הקודש' הזה אמר דוד (שמואל ב כג ב) "רוח ה' דיבר בי ומלתו על לשוני" - רצונו לומר, שהיא הביאתהו לדבר באלו הדברים. ומה הכת היו 'שבעים וקנים' הנאמר עליהם (במדבר יא כה) "ויהי כגוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו"; וכן אלדד ומידד, וכן כהן גדול הנשאל באורים ותומים הוא מזה הכת - רצוני לומר, שהוא, כמו שזכרו (עי' יומא עג ב) 'שכינה שורה עליו ומדבר ברוח הקודש', עי"ש. וכן כתב רמב"ן (במדבר טז ה): היתה עליו יד ה' והוא הנקרא 'רוח הקדש', כענין בספרי דוד ושלמה שהיו ברוח הקדש, וכמו שאמר רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני, ע"כ. ועי' עבודת הקודש פרק כד.

ה. ומה שכתב בהר צבי להכריח לומר "שאין דרך להתפלל על מפלתן של חוטאים, ד'יתמו חטאים' כתיב ולא 'חוטאים' (עי' ברכות י א), אלא שישובו בתשובה. ואם כן יקשה דכיצד קאמר 'יכרת ה'", אלא

על כרחך הכוונה דרך היא המדה שיכרתם ה'. ולכן שפיר אמרינן שכבר כרתו הקב"ה, והוא דרך נבואה על העתיד ולא בקשה. אבל בשאר דוכתי היכי דאיכא לפרושי שהוא לשון בקשה אין הכרח לפרשו שהוא לשון עבר, ומיושב שפיר, ע"כ. [וכבר כתבתי שלדידי אין בזה משום תשובה, דהא לשון הנגמרא הוא זה: "שכבר כרתו דוד ברוח הקודש". ולא שכרתו "הקב"ה", כפי שרצה לומר].

ואם כי התמיהה אינה על סב"ק, וכוודאי מצינו לדוד המע"ה שיקלל קללות נמרצות לחוטאים, וכך איתא במדרש משלי פרשה כה: בא וראה כמה קשה לשון הרע, כנגד שלשה דברים הללו, רמחים וחצים וחברות. מה אלו ממיתין, אף לשון הרע ממית. לכך קללו דוד, שנאמר (תהלים יב ד) יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות וכו'. ועי' תפארת שלמה לחנוכה ד"ה בנגמרא הרגיל בנר - בכל זאת נתייחס גם לזה, כדלהלן.

הנה מלבד ראין כן דעת כולם, כדאיתא בנגמרא (ברכות ט ב) לא אמר דוד הללויה עד שראה במפלתן של רשעים, שנאמר יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. וכן הוא במדרש במדבר רבה ג ד. ראה זה פלא שרש"י פירש בתהלים יתמו חטאים - חוטאים. לומר לך שפשוטו של מקרא הוא זה דיתמו 'חוטאים', אלא שכרודיא ביקשה³ להמליץ בעד הגי בריוני שאפשר להפטר מהצקתם של אלו באופן של בקשה שיחזרו בתשובה, אמנם פשוט דכאשר לא יוצלח הדבר כי אז לפנינו בזה פשוטו של מקרא. ועיין בספר דברי תורה חלק ב' אות מ"ו שהארץ בענין זה והוכיח מכמה מקומות בש"ס דלא כרודיא עיי"ש. וכן הוא בבית שמואל אחרון לזקה"ק פרשת מצורע ע' קמו, ובדרשות חתם סופר חלק א' ע' קלח ד"ה כתיב.

אלא דאף אי נימא שדעת ברוריא כפשוטה וגוברת ובכל הזמנים שולטת, נמי יש למצוא בזה פתרון. דהנה רבי אחא ברכי חנינא אומר, סיפר אין לו תקנה, שכבר כרתו דוד ברוח הקודש, שנאמר יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. ונחזי אנן, אטו כוונתו בזה לומר דרשעים עוד אינם בעולם וכבר ספו תמו נכרתו כל שפתי חלקות, והלא עינינו הוראות שעדיין לא בא העולם על תיקונו בזה.

ועי' פירוש רש"י בנגמרא המבאר תיבת "כרתו" - לשון כרת, ע"כ. ולכאורה פשוט הדבר דכן הוא הפירוש ומה בא להוסיף בזה.

ונראה דכוונת רש"י לומר שאין בבקשת דוד המע"ה משום הענשת מיתה מיד למספר לשון הרע, שכן זו אמנם נוגדת את הבקשה המשנית שהוא עצמו ביקשה אף היא (לפירושה של ברוריא) - יתמו 'חטאים' ולא 'חוטאים'. אלא זאת, דהוי כעין "כרת" האמור בתורה, שהחייב בכך עליו הכתוב אומר "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה".

והשתא נחזי כהאי הענשה מהי. דבעוד וביתר הענשות שחייבה תורה, נראה ונגלה הדבר בעין, כד' מיתות בית דין, מלקות, חיוכי קרבנות וכדומה, וההענשה תכופה סמוכה לבצוע העבירה, לא כן היא הענשת "כרת" שאינה באה לא באחד מהאופנים המבוארים ברבנו בחיי ויקרא יח כט, כך שאין החוטא בזה תם ונכרת מן הארץ סמוך לעשייתו העבירה. [ועי' רמב"ן סוף פרשת אחרי].

מעתה, היא זאת כוונת רש"י. דלא תימא בהא ד'כרתו דוד הרוח הקודש' שנוגד לכלל ד'יתמו חטאים' ולא חוטאים" הוא, שכן כל האי בקשה באה על הענין המידי שבדבר, שבהיות החוטאים מציקים

3. כעין הדעת טוב להרח"ו כתב בזה הלשון: יתמו חטאים מן הארץ וכו'. נדע מ"ש ר' מאיר לברוריה אשתו, מי כתיב חוטאים, חטאים כתיב וכו'. ואולי מעות הדפוס הוא זה.

לזולתם, דוגמת המעשה שם כגמרא מהנהו בריוני דהוו בשבכותיה דרבי מאיר והוו קא מצערי ליה טובא, והוו קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו, אהא היא דאמרה ליה ברוריא דביתהו, מאי דעתך משום דכתיב יתמו חטאים, מי כתיב 'חוטאים', 'חטאים' כתיב. לא כן בדבר שלפנינו, דאף כי מציקים המה מספרי לשון הרע, והציקו ביותר לדוד המע"ה, לא ביקש אלא ד"יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות", והיינו שיכנסו איפוא בכלל הבאים בעונש "כרת", שהיא בהרחקה מסויימת. ועלה לא חייל הקד"י יתמו חטאים ולא חוטאים", שכן דומה זו למיתה התופסת את כל אשר נשמה באפו, ואינה נראית לעין כל כהענשה היוצאת מגדר הרגיל בדרך המכוער. וזה עונש יותר רוחני כמכואר בתניא באגרת התשובה פרקים ד'-וה' עיי"ש.

ו. יש שתמה אודות ראיתו של סב"ק, מהא דאמר רבי אחא ברבי חנינא (ערכין טו ב), סיפר לשון הרע אין לו תקנה, שכבר כרתו דוד ברוח הקודש. ומנא להו הא דכבר כרתו דוד, שהרי לא מצינו אלא שביקש על כך, ועדיין לא נדע מה תשובה השיבוהו ממרומים, אלא ודאי שסמכו ז"ל דכיון שדוד ביקש על כך, וודאי הדבר כי נתקבלה ונתמלאה בקשתו זאת, ע"כ. והנה כגמרא דערכין שם גופיה, מצינו לרבי חמא ברבי חנינא שאמר, מה תקנתו של מספרי לשון הרע - אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה וכו'. הרי שלדעתו לא נתקבלה בקשת דוד כי 'יכרת ה' כל שפתי חלקות'. [להעיר, כי בילקוט שמעוני ויקרא פרק יד רמז תקנ"ט הובאו רק דברי רבי אחא ברבי חנינא, ללא כל חולק עליה].

ונראה פשוט, כי אין פלוגתא בין רבי חמא לבין רבי אחא הנתקבלה בקשת דוד המע"ה אם לא, אלא זאת שנחלקו בפירוש בקשת דוד, שלדעת רבי חמא אפשר ו'יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות' מתפרש כפשוטו, על השפתיים והלשון [וכדאיתא במדרש (דברים רבה ו יד) אמר רבי שמעון, ומה אם מרים הצדקת שלא נתכונה לומר לשון הרע אלא דברה בשביל פריה ורביה כך הגיע אותה, הרשעים שמתכוננים לומר לשון הרע על חבריהן לחתוך את חייהם על אחת כמה וכמה שיחתוך הקב"ה את לשונם, שנאמר 'יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות'. והיינו כדברי הראשית חכמה שער הקדושה פרק יג: "כוונת 'יכרת' פירושו, שנכרתת לשונו כגיהנם כמספר פעמים שסיפר לשון הרע, על דרך שעושין לשאר העבירות כל אבר שבו חמא בו נידון עד שיעכל כל הרע ההוא שעשה", ע"כ.או על דרך דאיתא בצמח ה' לצבי ריש פרשת מצורע, שכשארם חומא הרבה באבר אחד אזי אותו האבר מת לגמרי ואין לו רפואה, וזהו שכבר כרתו דוד ברוח הקודש, רצונו לומר שממש מושפע החיות ללשון האדם כידוע, וכרתו דוד משם ואין לו שום חיות. ולכן אמר תאלמנה שפתי שקר רצונו לומר שהוא אלם כאמת. ומה שאנו רואים שמדברים, הוא על דרך שכתב רש"י (ויקרא יד ד), ולמה צפרים - שמפמפמים תמיד, והדיבור של בעל לשון הרע הוא כאותו פטפוט. וזהו שכתבו הספרי יראה (ראשית חכמה שער הענוה פרק ג), יהיה בעיניך ככלב נובח, מפני שדבריו אינם מעולם הדיבור, ע"כ. או על דרך שכתב בשמירת הלשון חלק א' שער התורה פרק א' "כי הקדושה שיש בדיבור, שהיא עיקר צורת האדם, תתבטל ממנו וכו'. אי נמי הכל כפשוטו". ואילו לדעת רבי אחא מתפרשת הבקשה לכריתה מוחלטת שאין לה תקנה. ובכך נרויח מהלך בפירוש רש"י, שפירש עלה דגמרא 'כבר כרתו דוד', 'כרתו' - לשון כרת, ע"כ. להאמור נראה, שבא לומר דאין זה לפי פשוטו של מקרא המורה על כריתת השפתיים והלשון, אלא שבא רבי אחא ודורשו לענין 'כרת' הגוף מארצות החיים, שאין לו תקנה.

ו. יש שכתב להעיר בשם ספר אחד שאינו תחת ידינו, לחלק בין 'לימוד' תהלים כחלק ממצות 'תלמוד תורה' לבין 'אמירת' תהלים לשיר ושבח ותחינה. וקבע, כי הראשונים האמורים במכתבי הקודש, הם המה הריב"ר והראב"י, פירשו את בקשת דוד המע"ה שייחשבו מזמורי תהלותיו כ'תורה', ובקשה זו נתמלאה, וכל ההוגה בהם כהוגה בתורת נעים ואהלות, ואילו האומרים בדרך שיר ושבח כאומר הלכות נעים ואהלות

בדרך שיר ושבח (שאינה במצות 'תלמוד תורה'). ועכ"פ אין כל מעלה מיוחדת בספר תהלים על פני כל התורה כולה, וכך גם לאיך גיסא, ובכולם יש שבר קצוב 'כנגעים ואהלות', אם אלו ה'נגעים ואהלות' נלמדים - שברם כך וכך, ואם הם מזדמרים - שברם כך וכך. ואילו הנפש החיים מפרש בקשת דוד המע"ה שבאה אודות אלו שאינם 'לומדים' תהלים כחלק ממצות 'תלמוד תורה' אלא כי אם נאמרת בפיהם בדרך שיר ושבח ואינם מקיימים בזה מצות 'תלמוד תורה' - שתיחשב אמירת תהלים מצד עצמה כעוסק בתורת נגעים ואהלות. ועל זה מי יודע אם הסכים הקב"ה על דר'.

אלא שכבר העלינו לעיל (הערה אות א) א. שאין לפרש כן בדברי הראשונים. [ומה שאמרו במדרש שביקש דוד המע"ה "ואל יהיו קורין בהן כקורין בספרי מירס" אין הכוונה כפי שביקש לומר דבקשתו היתה שלא יהיה ספר תהלים חלילה כספרי מירס הם 'ספרים חיצונים' שכל הקורא בהם אין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין צ א), אלא יהיה מכלל כתבי הקודש וחלק מהתורה - שלכך לא צריך כלל לבקשה, דמהיכי תיתי חלילה לומר כן על מזמורי דוד המע"ה. אלא זאת בקשתו, שלא יהיו הקורין 'קורין בהן' חלילה שלא בקדושה, כאותן שקורין בספרים החיצונים, "אלא יהיו קורין בהן והגין בהן ונוטלין שבר עליהם כנגעים ואהלות", ו'נגעים ואהלות' דנקא אזיל אכולהו דלעיל מיניה, דהיינו שיהיו קורין בהן מתוך התייחסות בכובד ראש כאל הלכות נגעים ואהלות ויאמרוהו ברצון ובהגיון לב, ונוטלין שבר עליהן כנגעים ואהלות]. ב. עוד זאת, שלדבריו לא היה לו לדוד המע"ה לבקש בסגנון שיטלו עליהם שבר כנגעים ואהלות, שהיא דרך עקיפה מאד לומר שבקשתו בעצם היא שיהיו המזמורים חלק מחלקי התורה. ג. מדוע זה צריך איפוא דוד המע"ה לבקש על תהלותיו שייחשבו 'לתורה', יתר על פני כל ה'כתובים' שלא מצאנו שביקשו אודותם ובכל זאת הכל 'תורה'. ד. לא משמע ששכר כל התורה קצוב כאחד, ולדבריו שכך הוא - לא מוכן מדוע 'נגעים ואהלות' נתייחדו איפוא ממכלול התורה כתמרור להצמיד אליהם את 'כל' התורה כולה, אם שכר כולם שוה. והרי אין זה אלא מדברי בקשת דוד המע"ה, ומגין לו שנתקבלה זו אם לא שנאמר באמונה כי בקשות דוד המע"ה בוודאי נתמלאו, כל עוד לא הוכח היופכן של דברים.

בהמשך דבריו ביקש לייחס דברי ה'אור השנים' ודברי 'אשל אברהם' ויתר האחרונים שהבאנו, לענין מצות 'תלמוד תורה' בתהלים, (אם זה בהבנה או אף בלי הבנה), ומשום מה נוסח לומר כי בזה בקשתו נתמלאה, ולא משום דמכיון שביקש על כך דוד המע"ה בוודאי נתקבלה, מבלי להוכיח הדבר בפסוק או מאמר מפורש, אלא משום שמפורש הדבר שבכלל כתבי הקודש הוא.

ומה יעשה עם בקשתו של דוד המע"ה שיקבלו על תהלותיו שבר כ'נגעים ואהלות' דייקא, שעל כך לא מצינו מפורש שנתקבלה, ובכל זאת הובאו הדברים בספרים שהבאנו כדבר פשוט כמי שנתקבלו. וכנראה שלשיטתו אזיל דשכר כל התורה כולה שוה - כנגעים ואהלות, מה שתמוה מכל הבחינות כדלעיל. מה גם שבסוף דבריו חוזר בו, ומרד מעלת מצות 'תלמוד תורה' ושכרה הוא בהתאם לעומק הדברי-תורה.

ומבקש להעלים עיני הקורא מדבריהם המפורשים של הספרים שהבאנו, שלא לגבי מצות 'תלמוד תורה' איירי, אלא כי מדובר באמירת שירות ותשבחות ותחנונים, כדברי בעל האשכול על 'תהלה לדוד' שב'פסוקי דזמרה', ודברי היסוד יוסף בקשר למוכירין שמו של דוד המע"ה בתהלותיו בבתי כנסיות דייקא, ועוד מפורשים הדברים באלה המובאים לעיל הערה אות א' ובדברי השל"ה שהבאנו שם: 'האומר תהלים הוא כמתפלל, והוא גם כן כעוסק בתורה, כי כבר ביקש דוד המע"ה שיהיו מקבלים שבר הקורים בתהלים כעוסקים בעומק התורה נגעים ואהלות'. וכאשר מבקשים לדעת אי נתקבלה בקשתו של דוד המע"ה 'אגורה באהלך עולמים', וכלשונו של בעל יסוד יוסף שהבאנו שם: "ואמרו חכמינו ז"ל (ברכות ב א. ירושלמי שקלים ב ה. מועד קמן ג ז. ובמדרשים) שכוונתו היתה, יהא רעוא רבונא דעלמא, שיהיו מוכירין שמי תדיר בבתי כנסיות וכו', ועל ידי שמוכירין שמי בבתי כנסיות הרי זה כאילו אני חי, והמוכירין שמי יקבלו שבר כאילו

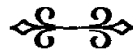
עסקו בנגעים ואהלות. ועל כן - הפטיר בעל יסוד יוסף - אל יהי קל בעיניך לומר שיעור קבוע תהלים בכל יום" - הרי שלדברי בעל ערוגת הכושם על תהלים ראייה מוכחת לכך היא זו שלעינינו אנו רואים שאמנם אומרים יומם ולילה תהלים. ופוק חזי מאי עמא דבר, שאומרים התהלות בתור תחנונים ושירות, ובכך שאמנם ^[98"ץ 1234567] זו היתה היתה תפלתו.

עוד זאת והיא העיקר, שמפורש בספרים הנ"ל דוגמת 'אור השנים' ו'אשל אברהם' שלא מוכח דבר התקבלות תפלת דוד המע"ה כי אם דרך כך שהבטיח הקב"ה לדוד עבדו וקבע שאמירת תהלים יהיה חשוב כנגעים ואהלות, ולא מצינו אודות הכטחה וקביעה זו וזאת באמונה פשוטה שהואיל וביקש על כך דוד המע"ה בוודאי נתמלאה בקשתו.

בברכה

יוסף ירוחם פישל הגר

עיה"ק ירושלים ת"ו

בדין חמץ שכפה עליו כלי ומצאו חסר ובדין בדק ליל י"ג לאור הנר

לכבוד מערכת קובץ תורני "הבאר",

בפרוס ימי הפסח, משגר הנני ב' הערות בענינא דיומא שנתעוררתי בהם, ואקוה שתפרסמו הדברים לזיכוי הרבים ולליבון הסוגיות.

א. במשור ס' תל"ד מבואר בזה"ל "ואם כפה עליו (על החמץ) כלי ולא מצאו אין צריך בדיקה אחריו כיון שאי אפשר לחולדה ולעכבר ליטלו אנו תולין ודאי אדם נטלו" עכ"ל,

דהיינו הבודק ביתו אור לי"ד צריך להצניע החמץ אחר שגמר בדיקתו שאם לא יצניענו וימצא אח"כ שחסר מחמצו יהא צריך לבדוק מחדש כל ביתו מחשש שעכבר או חולדה נטלו החמץ והניחוהו באחד מחדרי הבית ואם כפה על החמץ כלי שאין העכברים יכולים ליטלו הוי מתנע ואם לא מצא אח"כ החמץ א"צ לחשוש שמא עכבר נטלו, שהרי אין יכול ליטול הכלי שמעליו אלא תולין ודאי אדם נטלו, ומקור הדברים הוא בירושלמי [פסחים פ"א ה"ג] "כיצד הוא עושה כופה עליו את הכלי, כפה ולא מצאו אני אומר יד נטלתו לא כפה ולא מצא צריך לבדוק את הבית".

ולכאן יש לדון האך יהא הדין בכפה עליו כלי ומצאו חסר, כגון שהניח י' ככרות ומצא ט' ככרות מי אמרינן דדוקא היכא שלא מצא כלום אזי אין צריך בדיקה אחריו או לאו דאף בכה"ג שמצאו חסר אנו תולין לומר ודאי אדם נטלו ואין צריך בדיקה אחריו [ומילתא דפשיטא דכשמצאו מכוסה בכלי וחסר אחד דאין צריך בדיקה אחריו ולא מיבעיא לי כלל אלא באופן שמצאו מגולה וחסר אחד וכאשר יבואר להלן בעזה"י צדדי השאלה].

וצדדי השאלה תלויין בהבנת התלי' שאנו תולין לומר ודאי אדם נטלו דאפשר לפרשו בתרי אנפין, הפן הא' שהואיל ואין העכבר יכול ליטול הכלי שמונח ע"ג החמץ א"כ כל שאין כאן הכלי [או שחסר מן החמץ] ע"כ בירוע הוא שהיה כאן אדם והתעסק בכלי, וכיון שכן אמאי ניזיל ונחשוש לדבר אחר שאין ידוע לנו שהי' כאן כלל ויותר מסתבר לתלות את חסרון החמץ באדם שודאי היה כאן והודאי שהיה כאן מציא